

6 Οκτωβρίου 2021

Μιχάλης Μπαρδάνης

Παρατηρήσεις περί της βιοτεχνικής παραγωγής οπτόπλινθων και κεράμων στην Αθήνα και στην ευρύτερη Αττική, κατά την οθωνική περίοδο

Από το 1834, έτος αναγόρευσης της Αθήνας σε πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους, σημειώνεται, σε αυτήν και στην περιφέρειά της, αλλά και σε άλλες περιοχές διάσπαρτες στην Αττική, η συστηματική δράση κεραμοποιών. Τα τούβλα και τα κεραμίδια που κατασκεύαζαν τροφοδότησαν τη σταδιακά εντεινόμενη οικοδομική δραστηριότητα στο συγκρότημα της πρωτεύουσας.

Η παρούσα εισήγηση επιδιώκει την εξέταση του κλάδου της πλινθοκεραμοποιίας καθ' όλη την οθωνική περίοδο, ενώ εστιάζει στη βιοτεχνική παραγωγή και στις προ-βιομηχανικού τύπου μονάδες. Η μελέτη πρωτογενών πηγών φωτίζει μια σειρά από πτυχές του θέματος, όπως η ενοικίαση και η ιδιοκτησία μονάδων και αγρών για την κατασκευή οπτόπλινθων, η παρουσία εθνικών και εκκλησιαστικών κεραμοκάμινων, η λειτουργία κεραμοποιείων στα μεγάλα αγροκτήματα της Αττικής και οι συνεργασίες μεταξύ κεραμέων (συντροφίες και εταιρείες). Μέσω της μελέτης συγκεκριμένων παραδειγμάτων τεκμηριώνεται τόσο η δράση πλανόδιων τεχνιτών, όσο και η μόνιμη εγκατάστασή τους, καθώς και η σύσταση των πρώτων κέντρων πλινθοκεραμοποιίας. Παράλληλα, αναδεικνύονται η περιοδικότητα και η μικρή κλίμακα της παραγωγής, εξετάζεται η χρησιμοποιούμενη τεχνολογία και διατυπώνονται κάποιες παρατηρήσεις σχετικά με τις τοπικές και επαγγελματικές προελεύσεις των κεραμέων. Τέλος, η καταγραφή των θέσεων λειτουργίας των μονάδων συμβάλλει στην απόκτηση μιας πρώτης εικόνας της τοπογραφίας του κλάδου.

Η συνολική επισκόπηση, που επιχειρείται εδώ, φέρνει στο προσκήνιο τα στοιχεία που διαφοροποιούν την πλινθοκεραμοποιία, σε σχέση με την εικόνα που αυτή θα λάβει τις επόμενες δεκαετίες.

Συζητητές: Γιάννης Γιαννιτσιώτης, Μαρία Παπαθανασίου

20 Οκτωβρίου 2021

Χριστίνα Κονιάλη

Η ΕΠΟΝ από την Απελευθέρωση στον Εμφύλιο, 1945-1946

Έχοντας συγκροτήσει ένα από τα δυναμικότερα και πιο μαζικά νεανικά αντιφασιστικά κινήματα στην κατοχική Ευρώπη, η ΕΠΟΝ αντιπροσώπευε στην Απελευθέρωση το κυρίαρχο πολιτικό και πολιτισμικό ρεύμα στους κόλπους της ελληνικής νεολαίας. Μετά την αποχώρηση των γερμανικών στρατευμάτων, η οργάνωση συνέχισε τη δημόσια δράση της, μέχρι την κήρυξη της εκτός νόμου από το κράτος του Εμφυλίου, τον Φεβρουάριο του '47. Μετά τη σύγκρουση του Δεκεμβρίου του '44 και την υπογραφή της συμφωνίας της Βάρκιζας, η ΕΠΟΝ θα παρακολουθήσει την πορεία του ευρύτερου κινήματος της Αριστεράς, στην προσπάθεια ανασυγκρότησής του στο περιβάλλον της οικονομικής κατάρρευσης, της παρατεταμένης πολιτικής κρίσης και της «λευκής τρομοκρατίας». Εστιάζοντας στο πυκνό διάστημα που μεσολάβησε ανάμεσα στην Απελευθέρωση και τον Εμφύλιο, θα επιχειρήσω να αναδείξω πτυχές της ανασυγκρότησης της αριστερής νεολαίας, μιας διεργασίας

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ
περιοδικό ΜΝΗΜΩΝ

που παρέμεινε ανολοκλήρωτη, υπό την πίεση του κατασταλτικού κλίματος της περιόδου. Σε αυτό το πλαίσιο, θα επικεντρωθώ στην πολιτική της ΕΠΟΝ γύρω από τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι νέοι και οι νέες μετά την Κατοχή, με κεντρικά εκείνα της επιβίωσης και της μόρφωσης, καθώς και στους όρους ανάπτυξης ενός διεκδικητικού κινήματος των νέων στα αστικά κέντρα, με αιχμή την πρόνοια και την προστασία των δημοκρατικών δικαιωμάτων. Θα εστιάσω ειδικά στον τρόπο με τον οποίο η ΕΠΟΝ, μέσα από την ανάληψη ποικίλων δράσεων στο κοινωνικό πεδίο, συνέδεσε τη νεότητα με το κεντρικό για την Αριστερά πρόταγμα της «ανοικοδόμησης». Τέλος, θα αναφερθώ στη νεανική όψη της «λευκής τρομοκρατίας», που εκδηλώθηκε υπό διαφορετικούς όρους στην ύπαιθρο και τις πόλεις, καθώς και στο φαινόμενο δημιουργίας μετά την Απελευθέρωση μοναρχικών οργανώσεων νεολαίας που ανέπτυξαν ένοπλη αντικομμουνιστική δράση.

Συζητητές: Πολυμέρης Βόγλης, Ηλίας Νικολακόπουλος

10 Νοεμβρίου 2021

Δημήτρης Στεργιόπουλος

Η ρωμαίικη κοινότητα της Κωνσταντινούπολης και το Σύνταγμα του 1876

Στην ιστορία του ελληνικού κράτους τείνουμε να δίνουμε έμφαση στην ύπαρξη συνταγματικών κειμένων και κοινοβουλευτικών διαδικασιών από την Επανάσταση του 1821 και για όλη την διάρκεια του 19ου αιώνα. Παρ' όλ' αυτά, αντίστοιχες διαδικασίες λάμβαναν χώρα σε όλη την περιοχή συμπεριλαμβανομένης και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Το οθωμανικό κράτος και οι διάφορες εθνοθηρησκευτικές κοινότητες, συμπεριλαμβανομένης και της ρωμαίικης, είχαν αναπτύξει τις δικιές τους πολιτικές παραδόσεις σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Αποκορύφωμα αυτής της διαδικασίας ήταν το Σύνταγμα του 1876 και το κοινοβούλιο του 1877-1878 με πρωτοβουλία του μεταρρυθμιστή Οθωμανού πολιτικού Μιντχάτ Πασά. Βουλευτές από όλες τις κοινότητες και περιοχές της αυτοκρατορίας επιλέχθηκαν από τα τοπικά συμβούλια, ενώ στην Κωνσταντινούπολη έγιναν εκλογές. Παρ' όλο που ήταν μια πρωτόγνωρη εμπειρία για τους υπηκόους του Σουλτάνου, οι νεοειλεχθέντες βουλευτές προσπάθησαν να εκπληρώσουν τα καθήκοντα τους στο ακέραιο και να ελέγξουν τις πολιτικές της Υψηλής Πύλης εν καιρώ πολέμου. Στην ομιλία μου σκοπεύω να εστιάσω στο πώς τα γεγονότα αυτά άλλαξαν τις πολιτικές ομαδοποιήσεις μεταξύ των Ρωμιών. Παράλληλα, εμβάθυναν μια παράδοση ενασχόλησης με τα κοινά που είχε ήδη κάνει την εμφάνισή της τις προηγούμενες δεκαετίες και είχε ως γενεσιουργό αιτία τις πολιτικές φιλοδοξίες της αστικής τάξης της Κωνσταντινούπολης. Επίσης, με οδηγό τις διαμάχες που έλαβαν χώρα στον ελληνικό τύπο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, θα σκιαγραφήσω το πώς γινόταν αντιληπτός ο οθωμανισμός από τις διάφορες κοινότητες της αυτοκρατορίας (ρωμαίικη, αρμένικη, μουσουλμανική, εβραϊκή).

Συζητητές: Παρασκευάς Κονόρτας, Ανδρέας Λυμπεράτος

24 Νοεμβρίου 2021

Αλέξανδρος Μακρής

«Το ημέτερον Κράτος είχε υποχρέωσιν όπως περιβάλλη δι' ιδιαίτερας στοργής εκείνους οίτινες συνετέλεσαν εις το να μεγαλοουργήση η Πατρίς»: Η πρόνοια για τους παλαιούς πολεμιστές, τους αναπήρους και τα θύματα πολέμου στην Ελλάδα (1912-1940)

Οι βετεράνοι αναδύθηκαν τον 20ό αιώνα στο πλαίσιο του μαζικού και ολοκληρωτικού πολέμου ως μία κοινωνική κατηγορία με προνομιακές αξιώσεις. Κομβικό σημείο σε αυτήν την εξέλιξη αποτέλεσε ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος. Η Ελλάδα εντάσσεται σε αυτό το πλαίσιο με το ζήτημα της πρόνοιας για τους «εν πολέμω παθόντες» να εμφανίζεται με ένταση ήδη από το 1912. Η περίθαλψη των οικογενειών των επιστρατευμένων και των θυμάτων πολέμου (τραυματιών, αναπήρων και συγγενών πεσόντων) ήταν ζητήματα που βρέθηκαν στον πυρήνα, αφενός, της κρατικής παρέμβασης στον τομέα της πρόνοιας, αφετέρου, της στροφής της προνοιακής πολιτικής από τις πολεμικές συντάξεις στην επαγγελματική αποκατάσταση. Η ανακοίνωση θα παρουσιάσει τις εξελίξεις αυτές από την έναρξη των Βαλκανικών Πολέμων έως τη μεταξική περίοδο, δίνοντας έμφαση σε πτυχές όπως η λειτουργία της Σχολής Επαγγελματικής Αποκατάστασης Στέγη Πατρίδος (1918-25), η ελληνική συμμετοχή στις Διασυμμαχικές Διασκέψεις για τους Αναπήρους (1917-23) και ο αντίκτυπος αυτών στην εσωτερική προνοιακή πολιτική, η λειτουργία του Ταμείου Θυμάτων Πολέμου (1925-39), η ανάδυση μεσοπολεμικά ορισμένων «ειδικών διανοουμένων» της περίθαλψης καθώς και η επιδίωξη της επαγγελματικής αποκατάστασης των παλαιών πολεμιστών μέσω της σταθερά διευρυνόμενης κρατικής παρέμβασης στον τομέα της εργασίας.

Συζητήτριες: Ελισάβετ Κοντογιώργη, Δήμητρα Λαμπροπούλου

8 Δεκεμβρίου 2021

Όλγα Ευαγγελίδου

Η έννοια της μόδας σε σχέση με την παραδοσιακή φορεσιά, την ένδυση και την ενδυμασία στη Σύρο (1789-1850)

Η μόδα είναι μία αμφιλεγόμενη έννοια που συχνά διαχωρίζεται από την ένδυση, την ενδυμασία ή την παραδοσιακή φορεσιά. Στην παρούσα έρευνα θα εξεταστούν οι παραπάνω όροι σε θεωρητικό πλαίσιο και θα αναπτυχθούν οι λόγοι που επιλέγεται η μόδα έναντι των άλλων όρων ως «ερμηνευτικό μέσο» για τη μελέτη της ενδυμασίας των νησιών του Αιγαίου και ιδιαίτερα της Σύρου στα τέλη του 18ου και τις αρχές του 19ου αιώνα, (1789-1850). Το ενδυματολογικό σύστημα της εποχής που εξετάζεται φέρει ορισμένα χαρακτηριστικά με βάση τα οποία θα μπορούσε να προσδιοριστεί ως μόδα ανεξάρτητα από το αν δέχεται επιρροές από την Ευρώπη ή την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Πιο συγκεκριμένα, τα χαρακτηριστικά της μόδας που θα αναλυθούν είναι η μίμηση, η διάκριση (και οι σχέσεις εξουσίας), οι αλλαγές και νέες τάσεις, η σύνδεση της έννοιας του σύγχρονου με την εποχή (μοντέρνο), η καλλιτεχνική έκφραση και η διαμόρφωση των προτύπων ομορφιάς της κάθε εποχής. Παράλληλα, θα εντοπιστούν λέξεις που περιγράφουν ρούχα ή κοσμήματα σε έγγραφα της εποχής, οι οποίες συνδέονται με τους όρους που εξετάζονται. Χαρακτηριστικό παράδειγμα που σχετίζεται με

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ
περιοδικό ΜΝΗΜΩΝ

τη μόδα αποτελεί η λέξη *μοδέρα* που εντοπίζεται σε προικοσύμφωνο της Ερμούπολης του 1828 προσδιορίζοντας μία καδένα.

Συζητήσεις: Χριστίνα Κουλούρη, Αναστασία Φαλιέρου

12 Ιανουαρίου 2022

Kutay Onaylı

***Περιμένοντας τον «Ιδανικό Σύζυγο»: πόθοι, κοινοτικά ήθη και Τύπος
στην Κωνσταντινούπολη, 1915***

Στις αρχές Αυγούστου του 1915, περίπου έναν χρόνο από την έναρξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, το δημοφιλές κωνσταντινουπολίτικο περιοδικό *Απ' Όλα* έθεσε στις αναγνώστριές του ένα σημαντικό ερώτημα: «Ποιος είναι ο ιδανικός σύζυγος;» Για τους επόμενους έξι μήνες, οι συντάκτες του περιοδικού εξέδωσαν και σχολίασαν απαντήσεις των αναγνωστριών, ερχόμενοι κάποιες φορές και σε αντιπαράθεση μαζί τους. Ως αποτέλεσμα, οι σελίδες του περιοδικού μετατράπηκαν σε έναν χώρο δημόσιου -αν και όχι επί ίσοις όροις- διαλόγου, όπου οι φωνές απλών γυναικών είχαν τη δυνατότητα να ακουστούν. Στην ανακοίνωση επιχειρείται μία εις βάθος ανάλυση των απαντήσεων που εξέδωσε το *Απ' Όλα* στο πλαίσιο του «προγράμματος αναζήτησης ιδανικού συζύγου», με στόχο να διερευνηθούν οι υπό διαμόρφωση αντιλήψεις για τις συζυγικές σχέσεις και οι προσδοκίες που απέρρεαν από αυτές, όπως εκφράζονταν από τις Ρωμιές της Κωνσταντινούπολης, κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Επίσης, γίνεται προσπάθεια να ερμηνευθούν τα έμφυλα αιτήματα, οι επιτελέσεις και οι αδυναμίες των πατριαρχικών προτύπων της περιόδου, όπως αναδύονται μέσα από τον ανδροκρατούμενο λόγο των συντακτών του περιοδικού. Παράλληλα, η εισήγηση ανατρέχει σε θεωρητικά κείμενα και ιστορικές μελέτες που εξετάζουν τη συντροφικότητα μεταξύ συζύγων και τη σχέση της με τις εκκολαπτόμενες αντιλήψεις για τη ρομαντική αγάπη και τον έρωτα, με στόχο την πληρέστερη αποτύπωση των αντιλήψεων και συμπεριφορών των Ρωμιών της Κωνσταντινούπολης απέναντι στον έρωτα και τον γάμο.

Συζητήσεις: Δήμητρα Βασιλειάδου, Έφη Κάννερ

26 Ιανουαρίου 2022

Σωτηρούλα Βασιλείου

***Το θεσμικό πλαίσιο και η γραφειοκρατία της αποκατάστασης των αγωνιστών
της Ελληνικής Επανάστασης (1821-1906)***

Ποιες υπήρξαν οι νομοθετικές δεσμεύσεις και αποφάσεις αναφορικά με την αποκατάσταση των συντελεστών της Ελληνικής Επανάστασης, αρχής γενομένης από το 1821; Ποια υπήρξε η πορεία της εφαρμογής τους στο ανεξάρτητο, αλλά υπό προστασία βασίλειο, το οποίο –κατόπιν της ευρωπαϊκής παρέμβασης– αναδύθηκε μέσα από τις θυσίες των προκρίτων, των πολεμάρχων, των παλικαριών, των λογίων, του κλήρου, των πολεμοπαθών και των φιλελλήνων; Ποιο ήταν το

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ
περιοδικό ΜΝΗΜΩΝ

αποτύπωμα των διαδικασιών αφενός στους ίδιους τους αγωνιστές και τους απογόνους τους, αφετέρου στους κρατικούς θεσμούς και την ελληνική κοινωνία;

Αυτά είναι τα βασικά ερωτήματα, στα οποία θα επιχειρήσουμε να δώσουμε απαντήσεις. Μεταξύ των παραμέτρων, οι οποίες θα αναδειχθούν, είναι η ποικιλότητα των διεκδικήσεων των αγωνιστών και αντιστοίχως των ανταμοιβών, η επιχειρηματολογία των αιτούντων, η δυσαναλογία ανάμεσα στα διαθέσιμα μέσα από τη μια και τις απαιτήσεις και τις ανάγκες από την άλλη, η λειτουργία των επιτροπών αξιολόγησης που συστάθηκαν κατά καιρούς, η νομοθετική υπερπαραγωγή, η λογική(;) των εξαιρέσεων στους κανόνες, οι λόγοι της επιμονής στη σύσταση πολυμελών επιτροπών Αγώνος, αφού τα μέσα εξόφλησης των οφειλών απουσίαζαν και εν γένει ο διάλογος του ζητήματος των ανταμοιβών με τις ευρύτερες πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις.

Προκειμένου να ξεδιπλωθεί το πλέγμα που δημιουργήθηκε και να γίνουν κατανοητοί οι λόγοι της διαιώνισης του ζητήματος, θα εστιάσουμε σε τρία χαρακτηριστικά «πεισόδια». Το πρώτο είναι η θέσπιση του αριστείου του Αγώνος (1834) και η εξέλιξη των απονομών έως τον Δεκέμβριο του 1836. Στο αριστείο θα αναφερθούμε εκτενώς και κατά την περιγραφή του δεύτερου «πεισοδίου», δηλαδή τις αποφάσεις, τις οποίες έλαβε η Εθνοσυνέλευση του 1843-1844 για τους αγωνιστές. Ακόμα, θα επικεντρώσουμε την προσοχή μας στις εργασίες της «επί των εκδουλεύσεων και θυσιών του Αγώνος Επιτροπής», οι οποίες έλαβαν χώρα κατά το διάστημα 1865-1877, κατόπιν απόφασης της Εθνοσυνέλευσης του 1862-1864.

Πέρα από την οργιώδη νομοθετική παραγωγή, για την πραγμάτευση του θέματος αξιοποιήθηκαν το Αρχείο Αριστείων των ΓΑΚ, τα αποκείμενα στο Αρχείο Αγωνιστών της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος Πρακτικά των Συνεδριάσεων της Επιτροπής Ιερού Αγώνος, ο Τύπος της καποδιστριακής και της οθωνικής περιόδου και τα Απομνημονεύματα των αγωνιστών.

Συζητητές: Μαρία Ευθυμίου, Θανάσης Μπαρλαγιάννης